

Psychology: the Journal of the Hellenic Psychological Society

Vol 27, No 1 (2022)

Special Section: Learning Counter-intuitive Explanations from a Conceptual Change Perspective

Parenting styles and social behavior of children and adolescents

Anastasia Krasanaki, Aikaterini Vasiou, Spyridon Tantaros

doi: [10.12681/psyhps.25819](https://doi.org/10.12681/psyhps.25819)

Copyright © 2022, Αναστασία Κρασανάκη, Αικατερίνη Βάσιου, Σπυρίδων Τάνταρος

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/).

To cite this article:

Krasanaki, A., Vasiou, A., & Tantaros, S. (2022). Parenting styles and social behavior of children and adolescents. *Psychology: The Journal of the Hellenic Psychological Society*, 27(1), 142–160. <https://doi.org/10.12681/psyhps.25819>

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ | RESEARCH PAPER

Τύποι γονέων και κοινωνική συμπεριφορά παιδιών και εφήβων

Αναστασία ΚΡΑΣΑΝΑΚΗ¹, Αικατερίνη ΒΑΣΙΟΥ², Σπυρίδων ΤΑΝΤΑΡΟΣ³¹ Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο² Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας³ Τμήμα Ψυχολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ	ΠΕΡΙΛΗΨΗ
Τύποι γονέων, προβλήματα εξωτερίκευσης και εσωτερίκευσης, θετική κοινωνική συμπεριφορά, παιδιά, έφηβοι	Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση της σχέσης ανάμεσα στους τύπους γονέων και στην κοινωνική συμπεριφορά των παιδιών και των εφήβων. Ειδικότερα, μελετήθηκε η σχέση των τύπων γονέων με την αρνητική κοινωνική συμπεριφορά παιδιών και εφήβων, δηλαδή τα προβλήματα εξωτερίκευσης και εσωτερίκευσης, καθώς επίσης και με τη θετική κοινωνική συμπεριφορά που αυτά επιδεικνύουν. Επιπλέον, εξετάστηκαν οι τύποι γονέων και το φύλο των παιδιών ως προβλεπτικοί παράγοντες της κοινωνικής τους συμπεριφοράς. Οι συμμετέχοντες ήταν 1.205 γονείς παιδιών και εφήβων ηλικίας 6-18 ετών, από ολόκληρη την ελληνική επικράτεια. Συμπλήρωσαν το Ερωτηματολόγιο Τύπων Γονέων, το Ερωτηματολόγιο Δυνατοτήτων και Δυσκολιών, καθώς και ένα δημογραφικό ερωτηματολόγιο. Τα αποτελέσματα ανέδειξαν θετική συσχέτιση ανάμεσα στον διαλεκτικό γονικό τύπο και τη θετική κοινωνική συμπεριφορά και αρνητική συσχέτιση ανάμεσα στον αυταρχικό, ανεκτικό και αυστηρό γονικό τύπο και τη θετική κοινωνική συμπεριφορά. Επιπρόσθετα, εντοπίστηκε αρνητική συσχέτιση ανάμεσα στον διαλεκτικό γονικό τύπο και στα προβλήματα εξωτερίκευσης/εσωτερίκευσης και θετική συσχέτιση ανάμεσα στον αυταρχικό, ανεκτικό και αυστηρό τύπο και στα προβλήματα εξωτερίκευσης/εσωτερίκευσης παιδιών και εφήβων. Επίσης, αναδείχθηκαν ατομικές διαφορές ως προς το φύλο σε σχέση με τη θετική κοινωνική συμπεριφορά και τα προβλήματα εξωτερίκευσης/εσωτερίκευσης. Τέλος, οι τύποι γονέων και το φύλο των παιδιών αναδείχθηκαν ως προβλεπτικοί παράγοντες της κοινωνικής συμπεριφοράς των παιδιών. Γενικότερα, τα αποτελέσματα της έρευνας ανέδειξαν τις ευεργετικές επιδράσεις του διαλεκτικού τύπου γονέα, υπογραμμίζοντας παράλληλα τις αρνητικές επιδράσεις της υιοθέτησης του αυταρχικού, του ανεκτικού και του αυστηρού τύπου γονέα.
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	
Αικατερίνη Βάσιου, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, 53100, Φλώρινα, Ελλάδα evasiou@uowm.gr	

Εισαγωγή

Η επιρροή του οικογενειακού περιβάλλοντος και των γονικών πρακτικών ανατροφής στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών έχει αποτελέσει αντικείμενο μελέτης των αναπτυξιακών ψυχολόγων (Liu & Guo, 2010· Van Heel et al., 2019). Διαχρονικές έρευνες που μελετούν τη συμπεριφορά των γονέων αναδεικνύουν ότι η προσαρμογή των παιδιών επηρεάζεται από τις γονικές πρακτικές, λαμβάνοντας υπόψη τόσο τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του κάθε παιδιού όσο και ότι τα παιδιά με τη σειρά τους επηρεάζουν τη συμπεριφορά των ενηλίκων (Hipwell et al., 2008· Modesto-Lowe et al., 2008· Wang & Kenny, 2014). Γενικότερα, πάντως, θεωρείται ότι

παράμετροι σχετικές με την ανατροφή αποτελούν είτε παράγοντες κινδύνου, είτε παράγοντες προστασίας, για μια σειρά αποτελεσμάτων σχετικών με τα προβλήματα συμπεριφοράς και την ευζωία παιδιών και εφήβων (Windle et al., 2010). Επιπλέον, θεωρείται ότι η γονική συμπεριφορά αποτελεί προβλεπτικό παράγοντα της συμπεριφοράς του παιδιού (Liu & Guo, 2010), ενώ οι γονικές πρακτικές ενδεχομένως να διαφοροποιούνται ανάλογα με το φύλο του παιδιού, ιδίως κατά την πρώιμη εφηβεία (Windle et al., 2010).

Τύποι γονέων

Η επίδραση που ασκεί το οικογενειακό περιβάλλον κατά την παιδική και εφηβική ηλικία φαίνεται ότι είναι καθοριστική για τη μετέπειτα ανάπτυξη του ατόμου (Kari et al., 2007· Μπρούμου κ.α., 2011). Μάλιστα, έχουν κατά καιρούς προταθεί διάφοροι γονικοί τύποι προκειμένου να διερευνηθεί αυτή η επίδραση, καθώς έρευνες συστηματικά αναγνωρίζουν τη σπουδαιότητα του οικογενειακού περιβάλλοντος για την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών (Bagán et al., 2019· Liu & Guo, 2010· Marcone et al., 2018· Van Heel et al., 2019). Η πλέον γνωστή στη βιβλιογραφία είναι η γονική τυπολογία της Baumrind (1991), που διακρίνει τον αυταρχικό, τον ανεκτικό και τον διαλεκτικό γονικό τύπο, στη βάση δύο διαστάσεων της συμπεριφοράς των γονέων: της ανταπόκρισης (*responsiveness*) και της απαιτητικότητας (*demandingness*) (Marcone et al., 2018· Rious et al., 2019· Xie & Li, 2017· Yaffe, 2018). Ο διαλεκτικός τύπος χαρακτηρίζεται από υψηλή ανταπόκριση και υψηλή απαιτητικότητα, ο αυταρχικός τύπος από χαμηλή ανταπόκριση και υψηλή απαιτητικότητα και ο ανεκτικός τύπος διακρίνεται από υψηλή ανταπόκριση και χαμηλή απαιτητικότητα (Alizadeh et al., 2011). Επίσης, στην ελληνική κοινωνία συναντάται και ένας τέταρτος τύπος γονέα, ο αυστηρός, ο οποίος είναι απαιτητικός και μέτρια αποκριτικός (Antonopoulou et al., 2012).

Ειδικότερα, η συμπεριφορά των αυταρχικών γονέων δεν χαρακτηρίζεται από γονική ανταπόκριση και συναισθηματική διαθεσιμότητα, αλλά από γονικό έλεγχο, περιορίζοντας με αυτόν τον τρόπο την ανεξαρτησία των παιδιών τους, εκτιμώντας την τυφλή υπακοή και υιοθετώντας την επιθετική επικοινωνία μονής κατεύθυνσης (Aloia & Warren, 2019· Williams et al., 2009· Yaffe, 2018). Σε αντίθεση με τον αυταρχικό γονικό τύπο, οι ανεκτικοί γονείς ενθαρρύνουν την ανταπόκριση υπό την έλλειψη γονικού ελέγχου και απαιτήσεων ωριμότητας, όπως επίσης και ξεκάθαρης, συνεπούς πειθαρχίας και επικοινωνίας (Aloia & Warren, 2019· Clark et al., 2015· Yaffe, 2018). Ο ανεκτικός γονικός τύπος περιλαμβάνει χαλαρή ή αντιφατική πειθαρχία, αδιαφορία για την ανυπακοή του παιδιού και έλλειψη αυτοπεποίθησης ως προς τον γονικό ρόλο (Williams et al., 2009). Οι ανεκτικοί γονείς σπάνια τιμωρούν, ενθαρρύνουν την ανεξαρτησία και προσφέρουν υποστήριξη άνευ όρων στα παιδιά τους (Aloia & Warren, 2019· Yaffe, 2018). Από την άλλη πλευρά, οι διαλεκτικοί γονείς δίνουν εξίσου έμφαση στην ανταπόκριση και στον έλεγχο. Αποφεύγουν, ωστόσο, να αλληλεπιδρούν με τα παιδιά τους επιδεικνύοντας παρεμβατικότητα, ασκώντας κριτική, επιπλήττοντας και προσφεύγοντας σε απειλές, όπως συνηθίζουν οι αυταρχικοί γονείς (Aloia & Warren, 2019· Liu & Guo, 2010). Επιπλέον, προσπαθούν να καταλάβουν τις ανάγκες των παιδιών τους, φέρνουν ζεστά, στοργικά και στη βάση διαλόγου, παρέχουν καθοδήγηση και κατευθυντήριες γραμμές μέσω προτάσεων, επεξήγησης και επιχειρηματολογίας, θέτουν αναπτυξιακά κατάλληλες προσδοκίες, ενώ παράλληλα επιδεικνύουν δεκτικότητα και ευελιξία προσφέροντας στα παιδιά ευκαιρίες εξάσκησης ανεξαρτησίας και αυτονομίας (Aloia & Warren, 2019· Arifiyanti, 2019· Bagán et al., 2019). Τέλος, ο αυστηρός γονικός τύπος φέρει χαρακτηριστικά από τον αυταρχικό και από τον διαλεκτικό γονικό τύπο, χωρίς όμως να ταυτίζεται με κανέναν από τους δύο. Αυστηρός γονέας είναι αυτός που θέτει όρια για να αντιμετωπίζει τα προβλήματα συμπεριφοράς του παιδιού και το βοηθά να βελτιωθεί μέσω της τιμωρίας. Αυτός ο γονικός τύπος δεν διαπραγματεύεται τα πειθαρχικά μέτρα και τονίζει τη σημασία και την άκαμπτη φύση των κανόνων της οικογένειας (Antonopoulou et al., 2012b).

Κοινωνική συμπεριφορά κατά την παιδική και εφηβική ηλικία

Η κοινωνική συμπεριφορά προϋποθέτει την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων, με σκοπό την ενσωμάτωση στην κοινωνία και την εσωτερίκευση των κανόνων και των αξιών της (Marcone et al., 2018). Η κοινωνικοποίηση των παιδιών συντελείται από την εσωτερίκευση φιλοκοινωνικών αξιών που προβάλλονται στα παιδιά από τους γονείς, καθώς τα παιδιά είναι εγγενώς κινητοποιημένα να διατηρούν έναν αμοιβαίο θετικό προσανατολισμό με τους φροντιστές τους (Oxford et al., 2003). Ωστόσο, η άποψη ότι και τα ίδια τα παιδιά διαδραματίζουν ενεργό ρόλο στη διαδικασία κοινωνικοποίησής τους γίνεται ευρέως αποδεκτή (Kochanska et al., 2010). Ερευνητές εξετάζουν

την πιθανότητα τα προσωπικά χαρακτηριστικά των παιδιών και οι εσωτερικές αναπαραστάσεις τους για τις πρακτικές πειθαρχίας των γονέων να επηρεάζουν τη διαδικασία της κοινωνικοποίησης (Oxford et al., 2003). Επιπλέον, οι αντικοινωνικές συμπεριφορές, οι οποίες ερευνώνται διεξοδικά στη σύγχρονη εποχή, θεωρούνται αποτέλεσμα της αναποτελεσματικής πειθαρχίας (Oxford et al., 2003· Ruiz-Ortiz et al., 2017). Παρόμοια, η έλλειψη γονικής εποπτείας οδηγεί σε συναισθηματικά προβλήματα και προβλήματα συμπεριφοράς, όπως η επιθετικότητα και η αντικοινωνική συμπεριφορά, ίσως επειδή εκλαμβάνεται ως κακομεταχείριση ή αμέλεια (Kari et al., 2007· Ruiz-Ortiz et al., 2017). Επίσης, ελλειμματικές γονικές πρακτικές, όπως η χαμηλή γονική ζεστασιά και οι σκληροί τύποι πειθαρχίας συσχετίζονται με την ανάπτυξη προβλημάτων διαγωγής και καταθλιπτικών διαταραχών σε παιδιά και εφήβους (Hirwell et al., 2008). Έρευνες, τέλος, υποδεικνύουν την ύπαρξη σχέσης ανάμεσα σε κοινωνικούς παράγοντες και σε συναισθηματικά και συμπεριφορικά προβλήματα (Kari et al., 2007).

Συμπεριφορικά προβλήματα εξωτερίκευσης και εσωτερίκευσης

Στα συμπεριφορικά προβλήματα εξωτερίκευσης εντάσσεται η πιο συχνή διαταραχή της παιδικής ηλικίας, η Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής και Υπερκινητικότητας (ΔΕΠΥ), στην οποία παρουσιάζεται ένα ευρύ φάσμα γνωστικών, διαπροσωπικών, κοινωνικών, συναισθηματικών δυσκολιών, καθώς και δυσκολιών σχετικών με τη συμπεριφορά. Κύρια χαρακτηριστικά της είναι η επιθετικότητα και η ανυπακοή, ενώ συχνά συνυπάρχουν και άλλες Διαταραχές Διασπαστικής Συμπεριφοράς (Modesto-Lowe et al., 2008· Molina, 2015· Molina & Musich, 2016· Monastra et al., 2002). Επιπρόσθετα, στα συμπεριφορικά προβλήματα εξωτερίκευσης συγκαταλέγονται τα προβλήματα διαγωγής και οι διαταραχές της συμπεριφοράς, κατά τις οποίες το παιδί έρχεται σε σύγκρουση με το περιβάλλον, όπως η επιθετικότητα, η βία, η αντιδραστικότητα, η ανυπακοή, η χρήση ναρκωτικών, η παραβατικότητα, προβλήματα τα οποία παρατηρούνται όταν υπάρχει έλλειψη γονικής υποστήριξης (Alizadeh et al., 2011· Ruiz-Ortiz et al., 2017· Williams et al., 2009· Yahav, 2007). Ειδικότερα, η γονική εποπτεία, η γονική φροντίδα και οι κανονιστικές γονικές προσδοκίες αποτελούν τις τρεις διαστάσεις της ανατροφής που συστηματικά συσχετίζονται με πολλαπλά προβλήματα συμπεριφοράς στα παιδιά και τους εφήβους (Windle et al., 2010). Ακραίες μορφές ελέγχου (σκληρή ανατροφή, σωματική τιμωρία, ψυχολογικός έλεγχος, υπερπροστασία, υπερδραστήρια ανατροφή) ή η έλλειψη ελέγχου και επίβλεψης συσχετίζονται με έντονη παρουσία συμπεριφορικών προβλημάτων εξωτερίκευσης, όπως τα προβλήματα διαγωγής (Molina & Musich, 2016· Webster-Stratton et al., 2001). Θεωρείται, ακόμη, ότι η αναποτελεσματική ανατροφή (σωματική τιμωρία, ασυνέπεια, ελλιπής εποπτεία και χαμηλή εμπλοκή), σε συνδυασμό με ορισμένα προσωπικά χαρακτηριστικά, όπως η ευσυγκινησία, οδηγούν, επίσης, σε συμπεριφορικά προβλήματα εξωτερίκευσης (Oxford et al., 2003). Ειδικά μάλιστα για τα κορίτσια, η έλλειψη γονικής υποστήριξης αποτελεί σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης προβλημάτων συμπεριφοράς (De Kemp et al., 2007). Επιπλέον, η εκδήλωση προβλημάτων εξωτερίκευσης οδηγεί σε θυματοποίηση συνομηλίκων και αντιστρόφως (Reijntjes et al., 2011).

Από την άλλη πλευρά, προβλήματα που σχετίζονται με την κατάθλιψη, το άγχος, τη συστολή, την ευερεθιστότητα, την απόσυρση, τη χαμηλή αυτοεκτίμηση, την κακή σωματική υγεία, τις αρνητικές σχέσεις με τους συνομηλίκους, καθώς και τα συναισθηματικά προβλήματα, αναγνωρίζονται ως συμπεριφορικά προβλήματα εσωτερίκευσης (Alizadeh et al., 2011· Kari et al., 2007· Williams et al., 2009· Yahav, 2007), τα οποία ενδεχομένως να προέρχονται από πρώιμες εμπειρίες απόρριψης (Bagán et al., 2019). Ως προς τις σχέσεις με τους συνομηλίκους, έρευνες δείχνουν ότι κορίτσια και αγόρια χωρίς στενούς φίλους παρουσιάζουν προβλήματα εσωτερίκευσης, ενώ η απόρριψη και η θυματοποίηση από συνομηλίκους συνδέονται με συμπεριφορικά προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης (Steinberg & Morris, 2001). Η έλλειψη, μάλιστα, γονικής υποστήριξης μπορεί να προκαλέσει την εκδήλωση αντικοινωνικής συμπεριφοράς σε παιδιά και εφήβους (De Kemp et al., 2007), οδηγώντας τους σε μετέπειτα αρνητικές συμπεριφορές, όπως βία και χρήση ουσιών (Ruiz-Ortiz et al., 2017). Εξάλλου, η έλλειψη γονικής εποπτείας αναφορικά με τους φίλους τους συσχετίζεται με προβλήματα εσωτερίκευσης όσον αφορά στα κορίτσια, ενώ η έλλειψη γονικής εποπτείας κατά τον ελεύθερο χρόνο συσχετίζεται με προβλήματα εσωτερίκευσης και για τα δύο φύλα (Kari et al., 2007).

Θετική κοινωνική συμπεριφορά

Η κοινωνική ικανότητα χαρακτηρίζεται από διαφορετικές δεξιότητες, μερικές από τις οποίες είναι άμεσα παρατηρήσιμες μέσα από τη συμπεριφορά του παιδιού, ενώ άλλες αποτελούν εσωτερικές δεξιότητες. Ως

παρατηρήσιμη συμπεριφορά νοείται η ικανότητα του παιδιού να αλληλεπιδρά με άλλους στο περιβάλλον του, να επιτυγχάνει κοινωνικούς στόχους (όπως η δημοτικότητα και η αποδοχή από συνομηλίκους) και να δημιουργεί φιλίες, ενώ ως εσωτερική δεξιότητα θεωρείται η ικανότητα του παιδιού να παίρνει αποφάσεις, να επιλύει προβλήματα, να διατυπώνει κρίσεις και εκτιμήσεις για τους άλλους και να έχει ενσυναίσθηση (Marccone et al., 2018). Μάλιστα, θεωρείται ότι η αρνητική συσχέτιση μεταξύ γονικής υποστήριξης και αντικοινωνικής συμπεριφοράς μπορεί να διαφοροποιείται ανάλογα με το επίπεδο ενσυναίσθησης του παιδιού (De Kemp et al., 2007) και ότι η ενσυναίσθηση με τη σειρά της, σε συνδυασμό με τη συμπόνια, συσχετίζονται θετικά με τη θετική κοινωνική συμπεριφορά, συμπεριλαμβανοντας αλτρουιστικές συμπεριφορές (Carlo et al., 2011).

Με τον όρο φιλοκοινωνική συμπεριφορά ή θετική κοινωνική συμπεριφορά, νοούνται οι εθελοντικές πράξεις οι οποίες στοχεύουν στο να βοηθήσουν ή να ωφελήσουν κάποιο πρόσωπο ή μια ομάδα. Πρόκειται για θετικές κοινωνικές πράξεις που προάγουν την ευημερία των άλλων και για αυτοπαρακινούμενες συμπεριφορές που ωφελούν τους άλλους, επιδεικνύοντας την ύπαρξη κοινωνικής συνείδησης (Arifiyanti, 2019· Shi et al., 2020· Yu et al., 2020· Zhang et al., 2020). Κάποιες εκδηλώσεις θετικής κοινωνικής συμπεριφοράς μπορεί να είναι η φροντίδα, το παρηγορείν, το μοίρασμα, η συνεργασία, ο εθελοντισμός, οι δωρεές και η προσφορά σωματικής ή συναισθηματικής βοήθειας σε άλλους (Memmott-Elison et al., 2020· Shi et al., 2020· Yu et al., 2020· Zhang et al., 2020). Η επίδειξη φιλοκοινωνικής συμπεριφοράς παιδιών και εφήβων, ωστόσο, επηρεάζεται από παράγοντες όπως οι γονείς, οι συνομήλικοι, το σχολείο, οι δάσκαλοι και η κουλτούρα (Arifiyanti, 2019· Lai et al., 2015). Επιπλέον, μέχρι την πρώτη παιδική ηλικία, η σχέση γονέα-παιδιού επηρεάζει την ατομική του ανάπτυξη, όπως και τη μελλοντική προκοινωνική προσαρμογή (Marccone et al., 2018). Η ανατροφή που βασίζεται στη λογική και τη συναισθηματική ζεστασιά, στην αλληλεπίδραση και στην επικοινωνία αυξάνει την αυτογνωσία και την κατανόηση της επίδρασης της συμπεριφοράς κάποιου στους άλλους, προάγοντας ηθικές και φιλοκοινωνικές συμπεριφορές στην παιδική και εφηβική ηλικία (Bagán et al., 2019· Ruiz-Ortiz et al., 2017· Williams & Berthelsen, 2017).

Τύποι γονέων και κοινωνική συμπεριφορά κατά την παιδική και εφηβική ηλικία

Ο διαλεκτικός γονικός τύπος, λόγω της υψηλής ανταπόκρισης και απαιτητικότητας που τον χαρακτηρίζουν, έχει ερευνητικά συσχετιστεί με λιγότερα προβλήματα συμπεριφοράς (Alizadeh et al., 2011). Συγκεκριμένα, οι διαλεκτικοί γονείς προωθούν την ανάπτυξη κοινωνικών και ακαδημαϊκών δεξιοτήτων από την πρώτη παιδική ηλικία μέχρι την εφηβεία (Marccone et al., 2018). Έχει, μάλιστα, παρατηρηθεί ότι το διαλεκτικό γονικό ύφος συσχετίζεται με λιγότερη ανυπακοή, μειωμένη τάση προβλημάτων εσωτερικευσης και επικίνδυνων συμπεριφορών, αυξημένη ικανότητα ρύθμισης της συμπεριφοράς, αυξημένη αυτοαντίληψη για αποδοχή από συνομηλίκους και ομαλή προσαρμογή (Bagán et al., 2019· Alizadeh et al., 2011· Chung et al., 2019· Marccone et al., 2018· Windle et al., 2010). Επίσης, το διαλεκτικό γονικό ύφος συνεχίζει να επιδρά θετικά στην ανάπτυξη των παιδιών όχι μόνο στην παιδική ηλικία, αλλά και στην εφηβεία και στη μετέπειτα ενήλικη ζωή (Alizadeh et al., 2011· Mesurado & Richaud, 2017). Επιπλέον, φαίνεται ότι ο διαλεκτικός γονικός τύπος βοηθά τα παιδιά να γίνουν πιο συμπονετικά, εξυπηρετικά και ευγενικά απέναντι στους άλλους ανθρώπους (Mesurado & Richaud, 2017).

Οι ανεκτικοί γονείς, λόγω της υψηλής ανταπόκρισης και της χαμηλής απαιτητικότητας που τους χαρακτηρίζουν, δεν επιδιώκουν τον έλεγχο και την εξουσία πάνω στα παιδιά τους, δεν τα καθοδηγούν για να ρυθμίζουν τη συμπεριφορά τους και τα αφήνουν να αποφασίζουν τα ίδια για τον εαυτό τους (Alizadeh et al., 2011). Έτσι, τα παιδιά ανεκτικών γονέων μαθαίνουν να είναι παθητικά και μη αποκριτικά στις αλληλεπιδράσεις τους με τους άλλους, αναπτύσσοντας αντικοινωνική συμπεριφορά. Ως αποτέλεσμα, γίνονται εξαρτημένα, παρουσιάζουν χαμηλά επίπεδα γνωστικής ανάπτυξης και αυτο-ελέγχου, καθώς και χαμηλή αυτοαντίληψη για αποδοχή από συνομηλίκους, ιδιαίτερα τα κορίτσια (Alizadeh et al., 2011· Marccone et al., 2018). Επιπλέον, ο ανεκτικός γονικός τύπος συσχετίζεται θετικά με συμπεριφορικά προβλήματα εξωτερικευσης και εσωτερικευσης, όπως και με παραβατικότητα (Alizadeh et al., 2011). Η ανεκτική, λοιπόν, γονική στάση φαίνεται ότι ενισχύει την επιθετική συμπεριφορά των παιδιών (Χαρβάτης, 2006).

Ο αυταρχικός γονικός τύπος, που χαρακτηρίζεται από χαμηλή ανταπόκριση και υψηλή απαιτητικότητα, συσχετίζεται σημαντικά θετικά με μειωμένη ικανότητα ρύθμισης της συμπεριφοράς, μειωμένη αυτοεκτίμηση και αυτοπεποίθηση, χαμηλές κοινωνικές δεξιότητες, δυσκολίες προσαρμογής, κατάθλιψη, παραβατικότητα, συμπεριφορικά προβλήματα εξωτερικευσης και εσωτερικευσης, επιθετικότητα στα αγόρια και υπερκινητικότητα στα κορίτσια, καθώς και με προβλήματα στις αλληλεπιδράσεις με συνομηλίκους (Alizadeh et al., 2011· Bagán et al.,

2019· Chung et al., 2019· Marcone et al., 2018). Έτσι, η αυταρχικότητα, και ιδιαίτερα η σωματική τιμωρία, κατά την παιδική ηλικία, μπορεί να οδηγήσει σε αυτοκτονία, κατάθλιψη στην ενήλικη ζωή ή σε προβλήματα που εκδηλώνονται σε μετέπειτα στάδια της ζωής του παιδιού (Alizadeh et al., 2011). Επιπλέον, ανεξάρτητα από τις ενδοσυστημικές συγκρούσεις στην οικογένεια, το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο και την ιδιοσυγκρασία των παιδιών, η σκληρή τιμωρητική πειθαρχία προβλέπει την παιδική επιθετικότητα στο σχολείο (Weis et al., 1992), αν και διαχρονική μελέτη διάρκειας δέκα ετών (Lefkowitz et al., 1977) έδειξε ότι δεν υπάρχει σχέση ανάμεσα στην πρώιμη γονική τιμωρητικότητα και την μετέπειτα επιθετικότητα. Τα παιδιά αυταρχικών γονέων παρουσιάζουν, επίσης, αντικοινωνική συμπεριφορά από την πρώιμη παιδική ηλικία μέχρι και την ενήλικη ζωή (Χαρβάτης, 2006). Επιπλέον, οι Moore και Eisenberg (1984) διαπίστωσαν καμία ή αρνητική σχέση του αυταρχικού γονικού τύπου με τη θετική κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών.

Ο αυστηρός τύπος σχετίζεται με μειωμένη αυτοπεποίθηση, ενώ δεν φαίνεται να σχετίζεται με την ενσυναίσθηση (Antonopoulou et al., 2012). Επειδή ωστόσο αυτός ο τύπος γονέα συναντάται αποκλειστικά στην ελληνική κοινωνία, τα εμπειρικά δεδομένα που τον αφορούν είναι αρκετά περιορισμένα.

Γενικότερα, αναφορικά με την επίδραση του γονικού παράγοντα στην κοινωνική συμπεριφορά του παιδιού, θεωρείται ότι η σχέση μητέρας-παιδιού διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη προβλημάτων εξωτερίκευσης και εσωτερίκευσης ανεξαρτήτως φύλου κατά τη διάρκεια της πρώιμης εφηβείας (Fanti et al., 2008). Μάλιστα, κάποιες έρευνες θεωρούν ότι η γονική υποστήριξη ενδέχεται να προβλέψει τη μείωση του εφηβικού άγχους και της κατάθλιψης και να αποτρέψει την εκδήλωση μελλοντικής καταθλιπτικής συμπεριφοράς (Stice et al., 2004· Zimmerman et al., 2000). Τέλος, η γονική υποστήριξη φαίνεται να επιδρά επίσης στην ανάπτυξη φιλοκοινωνικής συμπεριφοράς των παιδιών (Mesurado & Richaud, 2017).

Φύλο των παιδιών και κοινωνική συμπεριφορά κατά την παιδική και εφηβική ηλικία

Ως προς τον διαφοροποιητικό ρόλο του φύλου στην κοινωνική συμπεριφορά παιδιών και εφήβων, στην έρευνα των Gutman, Joshi, Parsonage και Schoon (2015) τα αγόρια παρουσίασαν μεγαλύτερα προβλήματα ψυχικής υγείας σε σχέση με τα κορίτσια. Στις περισσότερες έρευνες, ωστόσο, φαίνεται ότι τα κορίτσια ενδέχεται να κινδυνεύουν περισσότερο να εμφανίσουν αυξημένα προβλήματα εσωτερίκευσης, σε αντίθεση με τα αγόρια που κινδυνεύουν να εμφανίσουν αυξημένα προβλήματα εξωτερίκευσης (Crick & Zahn-Waxler, 2003· Leadbeater et al., 1999). Επιπρόσθετα, σε κάποιες έρευνες τα αγόρια επιδεικνύουν μεγαλύτερη επιθετική και εκφοβιστική συμπεριφορά έναντι των κοριτσιών (Fanti et al., 2009· Flouris & Buchanan, 2003· Woods & Wolke, 2004) και το φύλο αναδεικνύεται σημαντικός προβλεπτικός παράγοντας της θυματοποίησης, με τα αγόρια να αναμένεται να παρουσιάζονται ως θύτες περισσότερο σε σχέση με τα κορίτσια (Salmon et al., 1998). Τέλος, ως προς τη θετική κοινωνική συμπεριφορά, τα κορίτσια φαίνεται να επιδεικνύουν μεγαλύτερη φιλοκοινωνική διάθεση σε σχέση με τα αγόρια (Bagán et al., 2019).

Σκοπός και υποθέσεις της έρευνας

Η διερεύνηση των τύπων γονέων σε σχέση με την κοινωνική συμπεριφορά που επιδεικνύουν τα παιδιά και οι έφηβοι αποτελεί ένα διαχρονικό και πάντα επίκαιρο προς μελέτη θέμα μεγάλης σπουδαιότητας από επιστημονικής πλευράς, αλλά και πρακτικής χρησιμότητας, καθώς η αναποτελεσματική ανατροφή των παιδιών και των εφήβων σχετίζεται με την εκδήλωση προβλημάτων εξωτερίκευσης, οδηγώντας στην ανάπτυξη ευρύτερης προβληματικής συμπεριφοράς (Oxford et al., 2003· Van Heel et al., 2019). Επιπρόσθετα, η γονική συμπεριφορά ενδέχεται να αποτελεί προβλεπτικό παράγοντα της συμπεριφοράς του παιδιού στις μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις (Liu & Guo, 2010) και φαίνεται ότι ασκεί επιρροή από την παιδική ηλικία μέχρι και την ενήλικη ζωή. Ενήλικες που έχουν μνήμες διαλεκτικού τύπου γονέα κατά την παιδική ηλικία αναφέρουν ψυχολογική ευημερία, λίγα κρούσματα κατάθλιψης και χρήσης ουσιών σε σχέση με εκείνους που έχουν μνήμες αυταρχικού και ανεκτικού τύπου γονέα (Mesurado & Richaud, 2017). Με δεδομένο τον κεντρικό ρόλο του οικογενειακού περιβάλλοντος στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών (Kari et al., 2007· Liu & Guo, 2010· Marcone et al., 2018), η παρούσα έρευνα εστίασε στη συλλογή δεδομένων από τους γονείς, προκειμένου να συμβάλει στην περαιτέρω διερεύνηση του πεδίου.

Επιπλέον, εκτός από τους διεθνώς ερευνώμενους τύπους γονέα, μελετήθηκε και ένας ακόμα τύπος, ο αυστηρός, ο οποίος συναντάται αποκλειστικά στον ελληνικό πληθυσμό (Antonopoulou et al., 2012a).

Συνεπώς, στόχος της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση της σχέσης ανάμεσα στους τύπους γονέων και στην κοινωνική συμπεριφορά κατά την παιδική και εφηβική ηλικία. Μελετήθηκε η σχέση των τύπων γονέων με την αρνητική κοινωνική συμπεριφορά, τα συμπεριφορικά προβλήματα εξωτερίκευσης και εσωτερίκευσης, καθώς επίσης και η σχέση των τύπων γονέων με τη θετική κοινωνική συμπεριφορά παιδιών και εφήβων. Επιπλέον, εξετάστηκαν οι τύποι γονέων και το φύλο των παιδιών ως προβλεπτικοί παράγοντες της κοινωνικής συμπεριφοράς των παιδιών.

Διατυπώθηκαν οι εξής ερευνητικές υποθέσεις:

1. Αναμένεται ότι θα υπάρχει θετική σχέση ανάμεσα στον διαλεκτικό γονικό τύπο και τη θετική κοινωνική συμπεριφορά.
2. Αναμένεται ότι θα υπάρχει αρνητική σχέση ανάμεσα στον διαλεκτικό γονικό τύπο και τα συμπεριφορικά προβλήματα εξωτερίκευσης ή/και εσωτερίκευσης.
3. Αναμένεται ότι θα υπάρχει θετική σχέση ανάμεσα στον αυταρχικό ή ανεκτικό γονικό τύπο και τα προβλήματα εξωτερίκευσης ή/και εσωτερίκευσης.
4. Αναμένεται ότι θα υπάρχουν διαφορές ως προς το φύλο των παιδιών σε σχέση με τη θετική κοινωνική συμπεριφορά και τα προβλήματα εξωτερίκευσης ή/και εσωτερίκευσης.
5. Αναμένεται ότι οι τύποι γονέων και το φύλο των παιδιών θα αποτελούν προβλεπτικούς παράγοντες της θετικής κοινωνικής συμπεριφοράς και των προβλημάτων εξωτερίκευσης και εσωτερίκευσης.

Μέθοδος

Διαδικασία και συμμετέχοντες

Η διεξαγωγή της έρευνας έγινε μέσω διαδικτύου. Κατά τη χορήγηση του ερωτηματολογίου, πέρα από τον τίτλο της έρευνας, δεν αποκαλύφθηκε ο σκοπός της ούτε δόθηκαν λεπτομέρειες ως προς τις επιμέρους ενότητες του. Αυτό έγινε σκόπιμα, προκειμένου να μην υπάρξει μεροληψία εκ μέρους των συμμετεχόντων (Czerpiel & Τάνταρος, 2018). Επιπλέον, με την ανάρτηση του ερωτηματολογίου σε ομάδες γονέων, ποικίλης θεματολογίας, σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης, καταβλήθηκε προσπάθεια το δείγμα να αποτελείται από άτομα διαφορετικού μορφωτικο-κοινωνικού επιπέδου, ηλικίας και γεωγραφικής κατανομής.

Συμμετείχαν 1.205 άτομα. Το 90.9% ήταν γυναίκες, ενώ το 9.1% άνδρες. Το 54% ήταν 41-50 ετών, το 34.8% 31-40 ετών, το 9% 51-60 ετών, το 2% 20-30 ετών και το 0.2% άνω των 60 ετών. Ως προς την οικογενειακή τους κατάσταση, το 88% ήταν έγγαμοι, το 8% διαζευγμένοι, το 1.4% σε συμβίωση, το 1.3% άγαμοι, το 0.9% χήροι και το 0.4% σε διάσταση. Αναφορικά με το μορφωτικό τους επίπεδο, το 41.8% ήταν απόφοιτοι ΑΕΙ/ΤΕΙ, το 28.4% κάτοχοι Διδακτορικού ή Μεταπτυχιακού διπλώματος, το 16.9% απόφοιτοι Γενικού ή Επαγγελματικού Λυκείου, το 9.9% απόφοιτοι ΙΕΚ, το 2% απόφοιτοι Γυμνασίου ή Τεχνικής Σχολής και το 1% φοιτητές. Ως προς την επαγγελματική τους κατάσταση, το 83.3% ήταν εργαζόμενοι και το 16.7% άνεργοι. Τα παιδιά ήταν 47.8% κορίτσια και 52.2% αγόρια. Τέλος, η ηλικία των παιδιών ήταν 6-12 ετών (61.3%) και 13-18 ετών (38.7%).

Εργαλεία

Τύποι γονέων

Αξιοποιήθηκε η ελληνική έκδοση του Ερωτηματολογίου Τύπων Γονέων (*The Parenting Styles and Dimensions Questionnaire - PSDQ*) των Robinson, Mandlaco, Olsen και Hart (2001· Antonopoulou et al., 2012a, 2012b), το οποίο έχει προσαρμοστεί στον ελληνικό πληθυσμό από τη Μαριδάκη-Κασσωτάκη. Πρόκειται για ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς, το οποίο βασίστηκε στο μοντέλο της Baumrind (1991) για τους γονικούς τύπους με βάση δύο διαστάσεις της γονικής συμπεριφοράς: την ανταπόκριση (*responsiveness*) και την απαιτητικότητα (*demandingness*) (Antonopoulou et al., 2012b). Διερευνά τη σχέση γονέα-παιδιού, την επικοινωνία και τις μεθόδους ανατροφής, διακρίνοντας τους γονείς σε τέσσερις κυρίαρχους γονικούς τύπους: τον διαλεκτικό, τον αυταρχικό, τον ανεκτικό και τον αυστηρό (Antonopoulou et al., 2012a· Μπελιβανάκη, 2017). Ως προς τη δομή του ερωτηματολογίου, αυτό

περιλαμβάνει 29 προτάσεις, καθεμία από τις οποίες συνοδεύεται από 4/βάθμια κλίμακα Likert (1=ποτέ, 2=μερικές φορές, 3=συχνά, 4=πάντα). Οι 29 προτάσεις διακρίνονται σε 4 υποκλίμακες για τον κάθε γονικό τύπο. Για τη μεταβλητή «διαλεκτικός γονέας» περιλαμβάνονται 13 προτάσεις (π.χ. Κατανοώ τα συναισθήματα του παιδιού μου), για τη μεταβλητή «αυταρχικός γονέας» 7 προτάσεις (π.χ. Χρησιμοποιώ την τιμωρία ως μέσο πειθαρχίας), για τη μεταβλητή «ανεκτικός γονέας» 5 προτάσεις (π.χ. Πιστεύω ότι είναι δύσκολο να μάθω στο παιδί μου να πειθαρχεί) και, τέλος, για τη μεταβλητή «αυστηρός γονέας» 4 προτάσεις (π.χ. Λέω στο παιδί μου πόσο σημαντικό είναι να ακολουθεί τους κανόνες). Τέλος, ως προς τον έλεγχο εσωτερικής συνέπειας του ερωτηματολογίου, οι δείκτες αξιοπιστίας Cronbach's α ήταν ικανοποιητικοί: για τον διαλεκτικό τύπο 0,82, για τον αυταρχικό τύπο 0,70, για τον ανεκτικό τύπο 0,66 και για τον αυστηρό τύπο 0,60.

Κοινωνική συμπεριφορά

Χρησιμοποιήθηκε η ελληνική εκδοχή του Ερωτηματολογίου Δυνατοτήτων και Δυσκολιών - ΕΔΔ (*The Strengths and Difficulties Questionnaire - SDQ*, Goodman, 1997), που συμπληρώνεται από γονείς παιδιών και εφήβων και αξιολογεί τις δυνατότητες και δυσκολίες των παιδιών τους. Το ερωτηματολόγιο έχει προσαρμοστεί στον ελληνικό πληθυσμό από τους Μπίμπου-Νάκου, Κιοσέογλου και Στογιαννίδου (2001). Περιλαμβάνει 25 προτάσεις που συνοδεύονται από τρεις απαντήσεις (δεν ισχύει, ισχύει κάπως, ισχύει σίγουρα). Την κύρια κλίμακα (των 25 προτάσεων) συνθέτουν πέντε υποκλίμακες: 1. Υπερκινητικότητα/Διάσπαση προσοχής (π.χ. Είναι ανήσυχος/η και υπερδραστήριος/α, δεν μπορεί να παραμείνει ήρεμος/η, ακίνητος/η για πολλή ώρα), 2. Διαταραχές διαγωγής (π.χ. Συχνά έχει ξεσπάσματα νεύρων ή είναι ευέξαπτος/η), 3. Σχέσεις με συνομηλίκους (π.χ. Είναι μάλλον μοναχικός/ή, τείνει να παίζει μόνος/η), 4. Συναισθηματικές διαταραχές (π.χ. Παραπονιέται συχνά για πονοκεφάλους, πόνους στο στομάχι ή αδιαθεσία) και 5. Θετική κοινωνική συμπεριφορά (π.χ. Λαμβάνει υπόψη τα συναισθήματα των άλλων). Οι υποκλίμακες «Υπερκινητικότητα/Διάσπαση προσοχής» και «Διαταραχές διαγωγής» αποτελούν τα «Προβλήματα εξωτερίκευσης», ενώ οι υποκλίμακες «Σχέσεις με συνομηλίκους» και «Συναισθηματικές διαταραχές» αποτελούν τα «Προβλήματα εσωτερίκευσης». Ως προς τον έλεγχο εσωτερικής συνέπειας του ερωτηματολογίου, οι δείκτες αξιοπιστίας Cronbach's α ήταν ικανοποιητικοί: για τη θετική κοινωνική συμπεριφορά 0,70, για τα προβλήματα εξωτερίκευσης 0,75 και για τα προβλήματα εσωτερίκευσης 0,71.

Τέλος, χορηγήθηκε αυτοσχέδιο δημογραφικό ερωτηματολόγιο, το οποίο περιλάμβανε πληροφορίες αναφορικά με το φύλο, την ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση, το μορφωτικό επίπεδο και την επαγγελματική κατάσταση των γονέων, μαζί με το φύλο και την ηλικία των παιδιών τους.

Αποτελέσματα

Σύμφωνα με τις απαντήσεις του Ερωτηματολογίου Τύπων Γονέων (Πίνακας 1), κυρίαρχος γονικός τύπος ήταν ο διαλεκτικός. Μετά τον διαλεκτικό τύπο, ακολουθούσε ο αυστηρός τύπος γονέα, στη συνέχεια ο ανεκτικός τύπος και στο τέλος ο αυταρχικός. Ως προς τα αποτελέσματα του Ερωτηματολογίου Δυνατοτήτων και Δυσκολιών (Πίνακας 1), η θετική κοινωνική συμπεριφορά που επέδειξαν τα παιδιά ήταν αρκετά υψηλή, ενώ ως προς τις δυσκολίες των παιδιών, παρατηρήθηκε ότι τα προβλήματα εξωτερίκευσης ήταν περισσότερα από τα προβλήματα εσωτερίκευσης.

Για τη διερεύνηση των σχέσεων των γονικών τύπων με τη θετική κοινωνική συμπεριφορά και τα προβλήματα εξωτερίκευσης/εσωτερίκευσης (υποθέσεις 1-3), υπολογίστηκε ο συντελεστής συσχέτισης Pearson r (Πίνακας 2).

Ως προς τη θετική κοινωνική συμπεριφορά, παρατηρήθηκε θετική μέτρια συσχέτιση με τον διαλεκτικό τύπο γονέα, αρνητική ασθενής συσχέτιση με τον αυταρχικό και τον ανεκτικό τύπο γονέα, και αρνητική πολύ ασθενής συσχέτιση με τον αυστηρό τύπο γονέα.

Ως προς τα προβλήματα εξωτερίκευσης, παρατηρήθηκε αρνητική μέτρια συσχέτιση με τον διαλεκτικό τύπο γονέα, θετική μέτρια συσχέτιση με τον αυταρχικό και τον ανεκτικό τύπο γονέα, και θετική ασθενής συσχέτιση με τον αυστηρό τύπο γονέα.

Ως προς τα προβλήματα εσωτερίκευσης, αναδείχθηκε αρνητική ασθενής συσχέτιση με τον διαλεκτικό τύπο γονέα και θετική ασθενής συσχέτιση με τον αυταρχικό, τον ανεκτικό και τον αυστηρό τύπο γονέα.

Πίνακας 1

Μέσοι Όροι και Τυπικές Αποκλίσεις Ερωτηματολογίου Τύπων Γονέων και Ερωτηματολογίου Δυνατοτήτων και Δυσκολιών

Μεταβλητές	<i>M</i>	<i>SD</i>
Ερωτηματολόγιο Τύπων Γονέων		
Διαλεκτικός τύπος ^α	3,48	0,35
Αυταρχικός τύπος ^α	1,55	0,33
Ανεκτικός τύπος ^α	2,17	0,51
Αυστηρός τύπος ^α	2,81	0,51
Ερωτηματολόγιο Δυνατοτήτων και Δυσκολιών		
Θετική κοινωνική συμπεριφορά ^β	2,62	0,36
Προβλήματα εξωτερίκευσης ^β	1,46	0,31
Προβλήματα εσωτερίκευσης ^β	1,30	0,28

*Σημείωση. ^α Κλίμακα 1-4. ^β Κλίμακα 1-3.

Πίνακας 2

Συντελεστές Συσχέτισης Γονικού Τύπου, Θετικής Κοινωνικής Συμπεριφοράς και Προβλημάτων Εξωτερίκευσης / Εσωτερίκευσης

Γονικός τύπος	1	2	3	4	5	6	7
1. Διαλεκτικός τύπος	-						
2. Αυταρχικός τύπος	-0,367**	-					
3. Ανεκτικός τύπος	-0,184**	0,374**	-				
4. Αυστηρός τύπος	0,004	0,500**	0,300**	-			
5. Θετική κοινωνική συμπεριφορά	0,345**	-0,195**	-0,210**	-0,080*	-		
6. Προβλήματα εξωτερίκευσης	-0,306**	0,371**	0,400**	0,246**	-0,353**	-	
7. Προβλήματα εσωτερίκευσης	-0,173**	0,218**	0,214**	0,126**	-0,242**	0,422**	-

*Σημείωση. * $p < 0,01$. ** $p < 0,001$.

Επιπρόσθετα, για τον έλεγχο ατομικών διαφορών ως προς το φύλο των παιδιών σε σχέση με τη θετική κοινωνική συμπεριφορά και τα προβλήματα εξωτερίκευσης/εσωτερίκευσης (υπόθεση 4), εφαρμόστηκε ο έλεγχος *t*-test ανεξάρτητων δειγμάτων, με ανεξάρτητη μεταβλητή το φύλο των παιδιών και εξαρτημένη τη θετική κοινωνική συμπεριφορά και τα προβλήματα εξωτερίκευσης/εσωτερίκευσης. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 3, τα κορίτσια επιδεικνύουν μεγαλύτερη θετική κοινωνική συμπεριφορά και παρουσιάζουν λιγότερα προβλήματα εξωτερίκευσης και εσωτερίκευσης σε σχέση με τα αγόρια.

Πίνακας 3

Αποτελέσματα *t*-test Ανεξάρτητων Δειγμάτων για την Επίδραση του Φύλου στη Θετική Κοινωνική Συμπεριφορά και στα Προβλήματα Εξωτερίκευσης/Εσωτερίκευσης

	Αγόρια		Κορίτσια		<i>t</i>	<i>p</i>
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>		
Θετική κοινωνική συμπεριφορά	2,58	0,38	2,66	0,32	-3,83	0,000
Προβλήματα εξωτερίκευσης	1,52	0,34	1,41	0,27	6,05	0,000
Προβλήματα εσωτερίκευσης	1,32	0,29	1,28	0,26	2,04	0,041

*Σημείωση. Κλίμακα 1-3.

Έπειτα, για την επαλήθευση ή απόρριψη της 5ης υπόθεσης, πραγματοποιήθηκε μια σειρά από αναλύσεις πολλαπλής παλινδρόμησης με την μέθοδο Enter. Στην πρώτη ανάλυση, εξαρτημένη μεταβλητή είναι η θετική κοινωνική συμπεριφορά και προβλεπτικές το φύλο των παιδιών και οι τύποι γονέων (Πίνακας 4). Το μοντέλο που προέκυψε είναι στατιστικά σημαντικό ($F = 43,043, p = 0,000$) και εξηγεί το 15,2% της μεταβλητότητας ($R^2 = ,152$) της θετικής κοινωνικής συμπεριφοράς των παιδιών απέναντι στις διαστάσεις των τύπων γονέων, λαμβάνοντας υπόψη το φύλο των παιδιών. Από τις 5 προβλεπτικές μεταβλητές που συμμετέχουν στο μοντέλο, στατιστικά σημαντικές αναδείχθηκαν το φύλο των παιδιών, ο διαλεκτικός γονικός τύπος και ο ανεκτικός γονικός τύπος.

Ως προς το φύλο των παιδιών, ο συντελεστής είναι θετικός και φαίνεται ότι το φύλο των παιδιών προβλέπει τη θετική κοινωνική συμπεριφορά που θα επιδεικνύουν τα παιδιά και, ειδικότερα, λαμβάνοντας υπόψη το *t*-test που είχε εφαρμοστεί σύμφωνα με το οποίο τα κορίτσια επιδεικνύουν μεγαλύτερη θετική κοινωνική συμπεριφορά, προβλέπεται ότι τα κορίτσια θα επιδεικνύουν μεγαλύτερη θετική κοινωνική συμπεριφορά από ό,τι τα αγόρια. Έπειτα, ως προς τον διαλεκτικό γονικό τύπο, ο συντελεστής είναι θετικός και φαίνεται ότι ο διαλεκτικός γονικός τύπος προβλέπει μεγαλύτερη θετική κοινωνική συμπεριφορά. Τέλος, ως προς τον ανεκτικό γονικό τύπο, ο συντελεστής είναι αρνητικός και φαίνεται ότι ο ανεκτικός γονικός τύπος προβλέπει μικρότερη θετική κοινωνική συμπεριφορά.

Πίνακας 4

Ανάλυση Πολλαπλής Παλινδρόμησης για την Πρόβλεψη της Θετικής Κοινωνικής Συμπεριφοράς από το Φύλο των Παιδιών και τους Τύπους Γονέων

Μεταβλητές πρόβλεψης	B	SE B	Beta
Φύλο παιδιών	0,071	0,019	0,098*
Διαλεκτικός τύπος	0,317	0,030	0,315*
Αυταρχικός τύπος	-0,008	0,037	-0,007
Ανεκτικός τύπος	-0,096	0,020	-0,137*
Αυστηρός τύπος	-0,023	0,022	-0,033

*Σημείωση. * $p < 0,001$. Εξαρτημένη μεταβλητή: Θετική κοινωνική συμπεριφορά.

Ακολούθως, έγινε ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης με εξαρτημένη μεταβλητή τα προβλήματα εξωτερίκευσης και προβλεπτικές μεταβλητές το φύλο των παιδιών και τους τύπους γονέων (Πίνακας 5). Το μοντέλο που προέκυψε είναι στατιστικά σημαντικό ($F = 89,905$, $p = 0,000$) και εξηγεί το 27,3% της μεταβλητότητας ($R^2 = 0,273$) των προβλημάτων εξωτερίκευσης των παιδιών απέναντι στις διαστάσεις των τύπων γονέων, λαμβάνοντας υπόψη το φύλο των παιδιών. Από τις 5 προβλεπτικές μεταβλητές που συμμετέχουν στο μοντέλο, στατιστικά σημαντικές αναδείχθηκαν το φύλο των παιδιών, ο διαλεκτικός γονικός τύπος, ο αυταρχικός γονικός τύπος, ο ανεκτικός γονικός τύπος και ο αυστηρός γονικός τύπος.

Ως προς το φύλο των παιδιών, ο συντελεστής είναι αρνητικός και φαίνεται ότι το φύλο των παιδιών προβλέπει τα προβλήματα εξωτερίκευσης που θα επιδεικνύουν τα παιδιά. Συγκεκριμένα, προβλέπεται ότι τα κορίτσια θα παρουσιάζουν λιγότερα προβλήματα εξωτερίκευσης σε σχέση με τα αγόρια. Στη συνέχεια, ως προς τον διαλεκτικό γονικό τύπο, ο συντελεστής είναι αρνητικός και φαίνεται ότι ο διαλεκτικός γονικός τύπος προβλέπει λιγότερα προβλήματα εξωτερίκευσης. Τέλος, ως προς τον αυταρχικό, τον ανεκτικό και τον αυστηρό γονικό τύπο, ο συντελεστής είναι θετικός και φαίνεται ότι ο αυταρχικός, ο ανεκτικός και ο αυστηρός γονικός τύπος προβλέπουν περισσότερα προβλήματα εξωτερίκευσης.

Πίνακας 5

Ανάλυση Πολλαπλής Παλινδρόμησης για την Πρόβλεψη των Προβλημάτων Εξωτερίκευσης από το Φύλο των Παιδιών και τους Τύπους Γονέων

Μεταβλητές πρόβλεψης	B	SE B	Beta
Φύλο παιδιών	-0,096	0,016	-0,150**
Διαλεκτικός τύπος	-0,177	0,024	-0,199**
Αυταρχικός τύπος	0,135	0,030	0,143**
Ανεκτικός τύπος	0,174	0,017	0,279**
Αυστηρός τύπος	0,054	0,018	0,087*

*Σημείωση. * $p < 0,01$. ** $p < 0,001$. Εξαρτημένη μεταβλητή: Προβλήματα εξωτερίκευσης.

Τέλος, πραγματοποιήθηκε ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης με εξαρτημένη μεταβλητή τα προβλήματα εσωτερίκευσης και προβλεπτικές μεταβλητές το φύλο των παιδιών και τους τύπους γονέων (Πίνακας 6). Το μοντέλο που προέκυψε είναι στατιστικά σημαντικό ($F = 20,632$, $p = 0,000$) και εξηγεί το 7,9% της μεταβλητότητας ($R^2 = 0,079$) των προβλημάτων εσωτερίκευσης των παιδιών απέναντι στις διαστάσεις των τύπων γονέων λαμβάνοντας υπόψη το φύλο των παιδιών. Από τις 5 προβλεπτικές μεταβλητές που συμμετέχουν στο μοντέλο, στατιστικά σημαντικές αναδείχθηκαν ο διαλεκτικός γονικός τύπος, ο αυταρχικός γονικός τύπος και ο ανεκτικός γονικός τύπος.

Ως προς τον διαλεκτικό γονικό τύπο, ο συντελεστής είναι αρνητικός και φαίνεται ότι ο διαλεκτικός γονικός τύπος προβλέπει λιγότερα προβλήματα εσωτερίκευσης, ενώ ως προς τον αυταρχικό και τον ανεκτικό γονικό τύπο, ο συντελεστής είναι θετικός και φαίνεται ότι ο αυταρχικός και ο ανεκτικός γονικός τύπος προβλέπουν περισσότερα προβλήματα εσωτερίκευσης.

Πίνακας 6

Ανάλυση Πολλαπλής Παλινδρόμησης για την Πρόβλεψη των Προβλημάτων Εσωτερίκευσης από το Φύλο των Παιδιών και τους Τύπους Γονέων

Μεταβλητές πρόβλεψης	B	SE B	Beta
Φύλο παιδιών	-0,026	0,016	-0,046
Διαλεκτικός τύπος	-0,083	0,024	-0,105**
Αυταρχικός τύπος	0,092	0,030	0,110*
Ανεκτικός τύπος	0,079	0,017	0,145**
Αυστηρός τύπος	0,014	0,018	0,026

*Σημείωση. * $p < 0,01$. ** $p < 0,001$. Εξαρτημένη μεταβλητή: Προβλήματα εσωτερίκευσης.

Συζήτηση

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση της σχέσης ανάμεσα στους τύπους γονέων και στην κοινωνική συμπεριφορά κατά την παιδική και εφηβική ηλικία. Μελετήθηκε, δηλαδή, η σχέση των τύπων γονέων με τα προβλήματα εξωτερίκευσης και εσωτερίκευσης, καθώς επίσης και η σχέση τους με τη θετική κοινωνική συμπεριφορά παιδιών και εφήβων. Επιπρόσθετα, επιχειρήθηκε να αναδειχθούν οι τύποι γονέων και το φύλο των παιδιών ως προβλεπτικοί παράγοντες της θετικής κοινωνικής συμπεριφοράς, καθώς και των προβλημάτων εξωτερίκευσης και εσωτερίκευσης των παιδιών.

Έτσι, σύμφωνα με την πρώτη υπόθεση, αναμενόταν ότι θα υπάρχει θετική σχέση ανάμεσα στον διαλεκτικό γονικό τύπο και τη θετική κοινωνική συμπεριφορά. Φαίνεται ότι η υπόθεση επαληθεύεται, καθώς παρατηρήθηκε θετική σχέση της θετικής κοινωνικής συμπεριφοράς και του διαλεκτικού τύπου γονέα. Επιπλέον, παρατηρήθηκε αρνητική σχέση της θετικής κοινωνικής συμπεριφοράς με τον αυταρχικό, τον ανεκτικό και τον αυστηρό τύπο. Όσο πιο διαλεκτικός, δηλαδή, είναι ο γονέας, τόσο μεγαλύτερη θετική κοινωνική συμπεριφορά παρουσιάζει το παιδί και, αντίστοιχα, όσο πιο αυταρχικός, ανεκτικός ή αυστηρός είναι ο γονέας, τόσο μικρότερη θετική κοινωνική συμπεριφορά επιδεικνύει το παιδί. Τα ευρήματα αυτά ενισχύουν την άποψη για τη θετική επιρροή του διαλεκτικού γονικού τύπου στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού και είναι σύστοιχα με τα ευρήματα μιας σειράς ερευνών, σύμφωνα με τα οποία η επίδειξη φιλοκοινωνικής συμπεριφοράς επηρεάζεται από τους γονείς (Arifiyanti, 2019· Lai et al., 2015), ενώ η σχέση γονέα-παιδιού επιδρά στη φιλοκοινωνική του προσαρμογή (Marccone et al., 2018). Ειδικότερα, τα διαλεκτικά οικογενειακά περιβάλλοντα, σε αντίθεση με τα αυταρχικά, δείχνουν να προάγουν τη φιλοκοινωνική συμπεριφορά κατά την παιδική και εφηβική ηλικία (Bagán et al., 2019· Mesurado & Richaud, 2017· Ruiz-Ortiz et al., 2017· Williams & Berthelsen, 2017). Αυτό συμβαίνει διότι ο διαλεκτικός γονικός τύπος περιλαμβάνει ένα σύνολο γονικών συμπεριφορών, πρακτικών και στάσεων απέναντι στο παιδί, οι οποίες προωθούν την ενσυναίσθηση, τη συμπόνοια, την κατανόηση για τον συνάνθρωπο και την επίδειξη αλτρουιστικών συμπεριφορών, όπως για παράδειγμα την κινητοποίηση για παροχή βοήθειας, διευκολύνοντας έτσι τα παιδιά να γίνουν πιο συμπονετικά, εξυπηρετικά και ευγενικά απέναντι στους άλλους ανθρώπους (Mesurado & Richaud, 2017). Γενικότερα, οι ζεστές σχέσεις γονέα-παιδιού και η γονική ανταπόκριση ενισχύουν τη φιλοκοινωνικότητα, σε αντιδιαστολή με τον γονικό έλεγχο υψηλής ισχύος, τις ισχυρές και τιμωρητικές γονικές πρακτικές, που χαρακτηρίζουν τον αυταρχικό γονικό τύπο (Carlo et al., 2011· Yagmurli & Sanson, 2009).

Σύμφωνα με τη δεύτερη υπόθεση, αναμενόταν ότι θα υπάρχει αρνητική σχέση ανάμεσα στον διαλεκτικό γονικό τύπο και τα προβλήματα εξωτερίκευσης ή/και εσωτερίκευσης. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με την τρίτη υπόθεση, αναμενόταν ότι θα υπάρχει θετική σχέση ανάμεσα στον αυταρχικό ή τον ανεκτικό τύπο και τα προβλήματα εξωτερίκευσης ή/και εσωτερίκευσης. Τα αποτελέσματα φαίνεται να επαληθεύουν και τις δύο αυτές υποθέσεις. Αναδείχθηκε αρνητική σχέση των προβλημάτων εξωτερίκευσης/εσωτερίκευσης με τον διαλεκτικό τύπο γονέα και θετική σχέση των προβλημάτων εξωτερίκευσης/εσωτερίκευσης με τον αυταρχικό, τον ανεκτικό και τον

αυστηρό τύπο γονέα. Όσο πιο διαλεκτικός, δηλαδή, είναι ο γονέας τόσο λιγότερα προβλήματα εξωτερίκευσης ή/και εσωτερίκευσης παρουσιάζει το παιδί και, αντίστοιχα, όσο πιο αυταρχικός, ανεκτικός ή αυστηρός είναι ο γονέας τόσο περισσότερα προβλήματα εξωτερίκευσης εσωτερίκευσης εκδηλώνει το παιδί. Αυτό συμβαίνει διότι η χαμηλή ανταπόκριση που χαρακτηρίζει, για παράδειγμα, τον αυταρχικό γονικό τύπο, σε συνδυασμό με τις στρατηγικές ελέγχου που υιοθετούνται, όπως η οργή και η σωματική τιμωρία, συνδέονται με προβλήματα εξωτερίκευσης και εσωτερίκευσης (Marcone et al., 2018). Αντίθετα, η υψηλή ανταπόκριση και απαιτητικότητα που χαρακτηρίζουν τον διαλεκτικό γονικό τύπο έχουν ερευνητικά συσχετιστεί με λιγότερα προβλήματα συμπεριφοράς (Alizadeh et al., 2011). Κατά αυτόν τον τρόπο, τα ανωτέρω ευρήματα ενισχύουν ακόμα περισσότερο τις ευεργετικές επιδράσεις του διαλεκτικού γονικού τύπου, δίνοντας έμφαση παράλληλα στις αρνητικές επιδράσεις του αυταρχικού, του ανεκτικού και του αυστηρού γονικού τύπου. Μάλιστα, η διεθνής βιβλιογραφία επιβεβαιώνει αυτά τα ευρήματα, υπογραμμίζοντας τη σχέση του διαλεκτικού γονικού τύπου με μειωμένα συμπεριφορικά προβλήματα εξωτερίκευσης ή/και εσωτερίκευσης (Alizadeh et al., 2011· Chung et al., 2019· Marcone et al., 2018· Windle et al., 2010) και τη σχέση του αυταρχικού και του ανεκτικού γονικού τύπου με αυξημένα συμπεριφορικά προβλήματα εξωτερίκευσης ή/και εσωτερίκευσης (Alizadeh et al., 2011· Bagán et al., 2019· Chung et al., 2019· Marcone et al., 2018).

Σύμφωνα με την τέταρτη υπόθεση, αναμενόταν ότι θα υπάρχουν διαφορές φύλου ως προς τη θετική κοινωνική συμπεριφορά και τα προβλήματα εξωτερίκευσης ή/και εσωτερίκευσης. Και αυτή η υπόθεση επιβεβαιώθηκε. Συγκεκριμένα, τα κορίτσια εκδηλώνουν μεγαλύτερη θετική κοινωνική συμπεριφορά και λιγότερα προβλήματα εξωτερίκευσης/εσωτερίκευσης από τα αγόρια. Γενικά, θεωρείται ότι τα κορίτσια έχουν μεγαλύτερη φιλοκοινωνική προδιάθεση, καθώς τείνουν να βάζουν τον εαυτό τους στη θέση των άλλων, ανταποκρίνονται περισσότερο στις ανάγκες τους και προτίθενται να τους βοηθήσουν περισσότερο σε σχέση με τα αγόρια (Bagán et al., 2019). Αυτές οι διαφορές φύλου ενδέχεται να έχουν γενετικές και περιβαλλοντικές καταβολές και να συνδέονται με τον κοινωνικό ρόλο του κάθε φύλου και τα πολιτισμικά και κοινωνικά στερεότυπα (Bagán et al., 2019). Επιπλέον, όσον αφορά τα περισσότερα προβλήματα εσωτερίκευσης που παρουσίασαν τα αγόρια σε σχέση με τα κορίτσια, αυτό ίσως να οφείλεται στο γεγονός ότι, ειδικά κατά την εφηβεία, τα κορίτσια τείνουν να δημιουργούν στενότερες, εντονότερες και ταυτόχρονα ποιοτικότερες φιλίες σε σχέση με τα αγόρια, στις οποίες βιώνουν υψηλά επίπεδα υποστήριξης, οικειότητας και αυτοαποκάλυψης (Kenney et al., 2013). Τα κορίτσια, δηλαδή, δημιουργούν πιο ζεστές σχέσεις αλληλοκατανόησης, καθώς εκφράζονται περισσότερο με τον λόγο και μοιράζονται προσωπικές τους υποθέσεις, σε αντίθεση με τα αγόρια, που εμπιστεύονται λιγότερο τους φίλους τους, με αποτέλεσμα να αυτοαποκαλύπτονται πιο δύσκολα και να είναι πιο λακωνικοί στην επικοινωνία τους, χρησιμοποιώντας περισσότερο μη λεκτικούς τρόπους έκφρασης (Berndt, 1992). Αν και το προαναφερθέν εύρημα συμφωνεί με τους Gutman και συνεργάτες (2015), έρχεται σε αντίθεση με αυτά άλλων ερευνών (Crick & Zahn-Waxler, 2003· Leadbeater et al., 1999). Οι διαφορές ενδεχομένως να οφείλονται στο διαφορετικό υπό μελέτη ηλικιακό εύρος, καθώς η παρούσα έρευνα αφορούσε και την παιδική και την εφηβική ηλικία. Τέλος, αναφορικά με τα περισσότερα προβλήματα εξωτερίκευσης που παρουσίασαν τα αγόρια σε σχέση με τα κορίτσια, πράγματι θεωρείται ότι στις διαταραχές διαγωγής και στη ΔΕΠΥ κυρίαρχα είναι τα αγόρια (Hasson & Fine, 2012· Ni & Gau, 2015· Poirier et al., 2016· Villodas et al., 2015· Zahn-Waxler et al., 2008). Αυτό ίσως να οφείλεται σε βιολογικούς παράγοντες, οι οποίοι, συνεπιδρώντας με αντίστοιχους περιβαλλοντικούς, προκαλούν αυξημένα προβλήματα εξωτερίκευσης, καθώς συντρέχουσες στρεσογόνες καταστάσεις ενδέχεται να έχουν διαφορετικό αντίκτυπο στο κάθε φύλο. Οι προαναφερθέντες περιβαλλοντικοί παράγοντες αφορούν περιβαλλοντικές αντιξοότητες, όπως η φτώχεια, η διαμονή σε περιβάλλον (γειτονιά) με υψηλά επίπεδα βίας, η σκληρή πειθαρχία, η γονική ψυχική ασθένεια, οι οικογενειακές διαμάχες και η κακοποίηση (Zahn-Waxler et al., 2008).

Σύμφωνα με την πέμπτη υπόθεση, αναμενόταν ότι οι τύποι γονέων και το φύλο των παιδιών θα αποτελούν προβλεπτικούς παράγοντες της θετικής κοινωνικής συμπεριφοράς και των προβλημάτων εξωτερίκευσης/εσωτερίκευσης. Ειδικότερα, ως προς τους τύπους γονέων, ο διαλεκτικός γονικός τύπος προέβλεψε μεγαλύτερη θετική κοινωνική συμπεριφορά, ενώ ο ανεκτικός γονικός τύπος μικρότερη θετική κοινωνική συμπεριφορά. Ο διαλεκτικός γονικός τύπος προέβλεψε, επίσης, λιγότερα προβλήματα εξωτερίκευσης / εσωτερίκευσης, ο αυταρχικός και ο ανεκτικός περισσότερα προβλήματα εξωτερίκευσης/εσωτερίκευσης, και ο αυστηρός περισσότερα προβλήματα εξωτερίκευσης. Επιπρόσθετα, ως προς το φύλο των παιδιών, τα κορίτσια προβλέπεται ότι θα επιδεικνύουν μεγαλύτερη θετική κοινωνική συμπεριφορά από ό,τι τα αγόρια, αλλά και ότι θα παρουσιάζουν λιγότερα προβλήματα εξωτερίκευσης σε σχέση με τα αγόρια, αναδεικνύοντας σημαντικές διαφορές

φύλου. Ως προς τα ευρήματα που αφορούν στην πρόβλεψη συμπεριφορών, αυτά καθίστανται ιδιαίτερα σημαντικά, καθώς έχουν μεγαλύτερες πρακτικές εφαρμογές, συμβάλλοντας, εν προκειμένω, καθοριστικά στην πρόληψη εκδήλωσης προβλημάτων εξωτερίκευσης/εσωτερίκευσης και στην ενίσχυση της φιλοκοινωνικότητας, μέσω της προώθησης θετικών γονικών προτύπων, όπως ο διαλεκτικός τύπος.

Τα αποτελέσματα αυτά ενισχύουν την επιχειρηματολογία υπέρ της ανάγκης ενημέρωσης των γονέων προκειμένου αυτοί να υιοθετούν ενδεδειγμένες γονικές πρακτικές, καθώς, όπως διαπιστώθηκε, η γονική συμπεριφορά αποτελεί προβλεπτικό παράγοντα της συμπεριφοράς του παιδιού. Αναφορικά με τα ευρήματα που σχετίζονται με τις διαφορές φύλου, είναι σημαντικό, μέσω της επιμόρφωσης γονέων, εκπαιδευτικών και όσων άλλων σχετίζονται με την ανατροφή των παιδιών, να επιδιωχθεί η ενίσχυση της φιλοκοινωνικής συμπεριφοράς των αγοριών και η μείωση των προβλημάτων εξωτερίκευσης και εσωτερίκευσης τα οποία παρουσιάζουν. Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσα από προγράμματα που ενισχύουν την κοινωνική και συναισθηματική μάθηση, έτσι ώστε να αναπτύξουν τα παιδιά ικανότητες κατανόησης, διαχείρισης και έκφρασης των συναισθηματικών πτυχών της ζωής τους, επιδεικνύοντας μεγαλύτερη ενσυναίσθηση απέναντι στους άλλους, μειώνοντας τη συναισθηματική δυσφορία που νιώθουν, δημιουργώντας θετικές διαπροσωπικές σχέσεις και αποτρέποντας εν τέλει τη βία (Elias, 2010· Durlak et al., 2011· Martinsone & Vilcina, 2017).

Συμπεράσματα

Η μελέτη της κοινωνικής συμπεριφοράς κατά την παιδική και εφηβική ηλικία αναμφισβήτητα αποτελεί ένα πολυπαραγοντικό ζήτημα, στην παρούσα ωστόσο έρευνα μελετήθηκε ειδικά ο ρόλος του γονέα. Εξετάζοντας την επίδραση των γονικών τύπων στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη παιδιών και εφήβων επιβεβαιώθηκαν οι ευεργετικές επιδράσεις του διαλεκτικού τύπου γονέα υπογραμμίζοντας παράλληλα τις αρνητικές επιδράσεις του αυταρχικού, του ανεκτικού και του αυστηρού τύπου γονέα. Ειδικότερα, ως προς τον αυστηρό τύπο γονέα, βρέθηκε ότι συνδέεται με μειωμένη θετική κοινωνική συμπεριφορά και αυξημένα προβλήματα εσωτερίκευσης, καθώς και προβλέπει προβλήματα εξωτερίκευσης. Παρόλο, δηλαδή, που ο αυστηρός τύπος γονέα φέρει χαρακτηριστικά και του διαλεκτικού τύπου, η επίδρασή του προσομοιάζει με αυτήν του αυταρχικού γονέα. Αυτό το εύρημα αποτελεί σημαντικό στοιχείο στη διερεύνηση της γονικότητας στην Ελλάδα, καθώς ο αυστηρός τύπος γονέα συναντάται αποκλειστικά στον ελληνικό πληθυσμό και δεν έχει ερευνηθεί εκτεταμένα. Εκτός αυτού, η παρούσα έρευνα συμβάλλει στην περαιτέρω διερεύνηση του πεδίου με την εξαγωγή συμπερασμάτων βασισμένων σε αντιλήψεις των γονέων. Γενικότερα, πάντως, τα ευρήματα της παρούσας έρευνας στο σύνολό τους αναδεικνύουν την ανάγκη για συμμετοχή των γονέων σε σχολές γονέων και συμπεριφορικής εκπαίδευσης, προκειμένου να ευαισθητοποιούνται, να ενημερώνονται και να προβληματίζονται σε ζητήματα γονικότητας, μειώνοντας από τη μία πλευρά τα προβλήματα συμπεριφοράς των παιδιών τους και, από την άλλη, ικανοποιώντας και τις δικές τους συναισθηματικές και συμπεριφορικές ανάγκες (Μπρούμου et al., 2011· Webster-Stratton & Hammond, 1997· Webster-Stratton et al., 2001). Μάλιστα, σε κάποιες έρευνες αντίστοιχα προγράμματα συμπεριφορικής εκπαίδευσης γονέων επέδειξαν θετικά αποτελέσματα και βελτιώθηκαν οι κοινωνικές δεξιότητες των παιδιών ταυτόχρονα με τη συμπεριφορά τους στο σχολείο, καθώς και ενισχύθηκε η αντίληψη αυτο-αποτελεσματικότητας των γονέων (Modesto-Lowe et al., 2008).

Επιπλέον, τα αποτελέσματα της έρευνας θα μπορούσαν να είναι χρήσιμα σε εκπαιδευτικούς και επαγγελματίες ψυχικής υγείας για την ανάπτυξη στρατηγικών που διευκολύνουν την εμφάνιση προσαρμοστικών συμπεριφορών στα παιδιά (Liu & Guo, 2010). Ειδικότερα, τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας υποστηρίζουν την ανάγκη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε ζητήματα συμπεριφορικής εκπαίδευσης, προκειμένου να διευκολύνουν την ψυχοκοινωνική προσαρμογή των μαθητών τους στο σχολικό περιβάλλον και παράλληλα να αναπτύξουν στρατηγικές για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των προβλημάτων συμπεριφοράς στη σχολική τάξη. Φοιτητές, σύμβουλοι και επαγγελματίες ψυχικής υγείας δύνανται, επίσης, να ωφεληθούν, μέσω επικαιροποίησης και εμπλουτισμού των γνώσεών τους και ενημέρωσής τους αναφορικά με τις εξελίξεις του επιστημονικού τους πεδίου.

Ωστόσο, παρά τα πλεονεκτήματα της παρούσας έρευνας, όπως ο μεγάλος αριθμός των συμμετεχόντων από διαφορετικό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο και η πανελλαδική συμμετοχή, αξίζει να αναφερθούν και κάποιοι περιορισμοί, καθώς και να γίνουν παράλληλα προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.

Αρχικά, δεν ελήφθησαν υπόψη στην παρούσα έρευνα ποικίλοι άλλοι παράγοντες, εκτός των τύπων γονέων, που επηρεάζουν την κοινωνική συμπεριφορά παιδιών και εφήβων, όπως για παράδειγμα η ενσυναίσθηση και

άλλα προσωπικά χαρακτηριστικά (De Kemp et al., 2007· Oxford et al., 2003). Ένας άλλος περιορισμός είναι η μη διερεύνηση της επίδρασης των τύπων γονέων στην κοινωνική συμπεριφορά παιδιών και εφήβων ξεχωριστά. Παρόλο που η συμπερίληψη παιδιών και εφήβων βοηθά στην αποτύπωση μιας συνολικής εικόνας, η δυναμική ωστόσο της οικογένειας αλλάζει σημαντικά όταν το παιδί εισέρχεται στην εφηβεία (Joronen & Åstedt-Kurki, 2005). Η γονική συμπεριφορά, επίσης, αλλάζει όσο το παιδί μεγαλώνει, καθώς σκληρές γονικές πρακτικές συναντώνται πιο συχνά κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας από ό,τι στην εφηβεία (Hirwell et al., 2008). Επιπρόσθετα, στην παρούσα μελέτη δεν ελήφθη υπόψη ο πολιτισμικός παράγοντας. Η διερεύνηση πολιτισμικών διαφορών, λοιπόν, θα είχε ιδιαίτερη αξία, καθώς πολλές έρευνες τείνουν να γενικεύουν ως προς τα αποτελέσματά τους, ενώ στην πραγματικότητα έχουν διεξαχθεί σε δυτικές κοινωνίες. Η διαδικασία της κοινωνικοποίησης, ωστόσο, σχετίζεται πολύ στενά με τον πολιτισμό. Το πολιτισμικό πλαίσιο περιλαμβάνει νόρμες που διαμορφώνουν τις αλληλεπιδράσεις των παιδιών με την οικογένεια και την ευρύτερη κοινωνία, καθώς και τους κανόνες, τις αξίες και τις παραδόσεις που διαμορφώνουν τις λειτουργίες και τον αντίκτυπο συγκεκριμένων συμπεριφορών των γονέων (Yagmurli & Sanson, 2009). Ένας ακόμα περιορισμός της παρούσας έρευνας είναι ότι βασίστηκε σε αυτοαναφορές των γονέων, οι οποίες όμως ενέχουν το στοιχείο της υποκειμενικότητας. Εκτός από τα παραπάνω, άλλοι σημαντικοί περιορισμοί της παρούσας έρευνας είναι το είδος της δειγματοληψίας που χρησιμοποιήθηκε, η δειγματοληψία ευκολίας δηλαδή, καθώς και ο τρόπος συγκέντρωσης των δεδομένων, μέσω ενός μέσου κοινωνικής δικτύωσης. Επιπλέον, η έρευνα ήταν συγχρονική και όχι διαχρονική.

Επομένως, μελλοντικές διαχρονικές μελέτες χρειάζεται να επαληθεύσουν τα ευρήματα της παρούσας έρευνας, χρησιμοποιώντας αν είναι δυνατόν απλή τυχαία δειγματοληψία και χορηγώντας τα ερωτηματολόγια με φυσική παρουσία, καθώς δεν έχουν όλοι οι γονείς και δάσκαλοι πρόσβαση στο διαδίκτυο και δεν είναι όλοι εξοικειωμένοι με τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (Creswell, 2011). Επίσης, τα δεδομένα θα μπορούσαν να ληφθούν από γονείς, δασκάλους, καθώς και από τα ίδια τα παιδιά και τους εφήβους για μεγαλύτερη αντικειμενικότητα στις απαντήσεις. Τέλος, μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν να διερευνήσουν την επίδραση προσωπικών χαρακτηριστικών των παιδιών και εφήβων ξεχωριστά στην κοινωνική τους συμπεριφορά, και ιδιαίτερα στην εφηβεία που έχει μελετηθεί συγκριτικά λιγότερο (Joronen & Åstedt-Kurki, 2005).

Βιβλιογραφία

- Alizadeh, S., Talib, M. B. A., Abdullah, R., & Mansor, M. (2011). Relationship between parenting style and children's behavior problems. *Asian Social Science*, 7(12), 195-200. <https://doi.org/10.5539/ass.v7n12p195>
- Aloia, L. S., & Warren, R. (2019). Quality parent-child relationships: The role of parenting style and online relational maintenance behaviors. *Communication Reports*, 32(2), 43-56. <https://doi.org/10.1080/08934215.2019.1582682>
- Antonopoulou, K., Alexopoulos, D., A., & Maridaki-Kassotaki, K. (2012a). Perceptions of father parenting style, empathy, and self-esteem among Greek preadolescents. *Marriage and Family Review*, 48(3), 293-309. <https://doi.org/10.1080/01494929.2012.665016>
- Antonopoulou, K., Hadjikakou, K., Stampoltzis, A., & Nikolaou, N. (2012b). Parenting styles of mothers with deaf or hard-of-hearing children and hearing siblings. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 17(3), 306-318. <https://doi.org/10.1093/deafed/ens013>
- Arifiyanti, N. (2019). Relationship between authoritative parenting style and preschools prosocial behavior. *Jurnal Obsesi: Jurnal Pendidikan Anak Usia Dini*, 3(2), 311. <https://doi.org/10.31004/obsesi.v3i2.166>
- Bagán, G., Tur-Porcar, A. M., & Llorca, A. (2019). Learning and parenting in Spanish environments: Prosocial behavior, aggression, and self-concept. *Sustainability*, 11(19), 5193. <https://doi.org/10.3390/su11195193>
- Baumrind, D. (1991). Parenting styles and adolescent development. *The Encyclopedia of Adolescence*, 2, 746-758.
- Berndt, T. J. (1992). Friendship and friends' influence in adolescence. *Current Directions in Psychological Science*, 1(5), 156-159. <https://doi.org/10.1111/02F1467-8721.ep11510326>
- Carlo, G., Mestre, M. V., Samper, P., Tur, A., & Armenta, B. E. (2011). The longitudinal relations among dimensions of parenting styles, sympathy, prosocial moral reasoning, and prosocial behaviors. *International Journal of Behavioral Development*, 35(2), 116-124. <https://doi.org/10.1177/0165025410375921>
- Chung, S., Zhou, Q., Anicama, C., Rivera, C., & Uchikoshi, Y. (2019). Language proficiency, parenting styles, and socioemotional adjustment of young dual language learners. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 50(7),

- 896–914. <https://doi.org/10.1177/0022022119867394>
- Clark, C. M., Dahlen, E. R., & Nicholson, B. C. (2015). The role of parenting in relational aggression and prosocial behavior among emerging adults. *Journal of Aggression, Maltreatment and Trauma*, 24(2), 185–202. <https://doi.org/10.1080/10926771.2015.1002653>
- Creswell, J. W. (2011). *Η έρευνα στην εκπαίδευση: Σχεδιασμός, διεξαγωγή και αξιολόγηση της ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας* (επιμ. Χ. Τζορμπατζούδης, μτφ. Ν. Κουβαράκου). Ίων.
- Crick, N. R., & Zahn-Waxler, C. (2003). The development of psychopathology in females and males: Current progress and future challenges. *Development and Psychopathology*, 15, 719–742. <https://doi.org/10.1017/S095457940300035X>
- Czepiel, D., & Τάνταρος, Σ. (2018). Διερεύνηση των σχέσεων της γονικότητας με την εκδήλωση τελειοθηρίας σε φοιτητικό πληθυσμό. *Ψυχολογία*, 23(2), 145–162. https://doi.org/10.12681/psy_hps.23006
- De Kemp, R. A. T., Overbeek, G., De Wied, M., Engels, R. C. M. E., & Scholte, R. H. J. (2007). Early adolescent empathy, parental support, and antisocial behavior. *Journal of Genetic Psychology*, 168(1), 5–18. <https://doi.org/10.3200/GNTP.168.1.5-18>
- Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., & Schellinger, K. (2011). The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions. *Child Development*, 82, 405–432. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01564.x>
- Elias, M. J. (2010). Sustainability of social-emotional learning and related programs: Lessons from a field study. *The International Journal of Emotional Education*, 2, 17–33. <https://www.um.edu.mt/library/oar/handle/123456789/6099>
- Fanti, K. A., Henrich, C. C., Brookmeyer, K. A., & Kyperminc, G. P. (2008). Toward a transactional model of parent–adolescent relationship quality and adolescent psychological adjustment. *Journal of Early Adolescence*, 28(2), 252–276. <https://doi.org/10.1177/0272431607312766>
- Fanti, K. A., Frick, P. J., & Georgiou, S. (2009). Linking callous-unemotional traits to instrumental and non-instrumental forms of aggression. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 31(4), 285. <https://doi.org/10.1007/s10862-008-9111-3>
- Flouri, E., & Buchanan, A. (2003). The role of mother involvement and father involvement in adolescent bullying behavior. *Journal of Interpersonal Violence*, 18(6), 634–644. <https://doi.org/10.1177/0886260503251129>
- Goodman, R. (1997). The strengths and difficulties questionnaire: a research note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38(5), 581–586. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1997.tb01545.x>
- Gutman, L. M., Joshi, H., Parsonage, M., Schoon, I. (2015). *Children of the new century: mental health findings from the Millennium Cohort Study*. London, UK.
- Hasson, R., & Fine, J. G. (2012). Gender differences among children with ADHD on continuous performance tests: a meta-analytic review. *Journal of Attention Disorders*, 16(3), 190–198. <https://doi.org/10.1177/1087054711427398>
- Hipwell, A., Keenan, K., Kasza, K., Loeber, R., Stouthamer-Loeber, M., & Bean, T. (2008). Reciprocal influences between girls' conduct problems and depression, and parental punishment and warmth: A six year prospective analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 36(5), 663–677. <https://doi.org/10.1007/s10802-007-9206-4>
- Joronen, K. & Åstedt-Kurki, P. (2005). Familial contribution to adolescent subjective well-being. *International Journal of Nursing Practice*, 11(3), 125–133.
- Kapi, A., Veltista, A., Kavadias, G., Lekea, V., & Bakoula, C. (2007). Social determinants of self reported emotional and behavioral problems in Greek adolescents. *Social Psychiatric Epidemiology*, 42, 594–598. <https://doi.org/10.1007/s00127-007-0201-4>
- Kochanska, G., Woodard, J., Kim, S., Koenig, J. L., Yoon, J. E., & Barry, R. A. (2010). Positive socialization mechanisms in secure and insecure parent-child dyads: Two longitudinal studies. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 51, 998–1009. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2010.02238.x>
- Kenny, R., Dooley, B., & Fitzgerald, A. (2013). Interpersonal relationships and emotional distress in adolescence. *Journal of Adolescence*, 36, 351–360. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2012.12.005>
- Lai, F. H. Y., Siu, A. M. H., & Shek, D. T. L. (2015). Individual and social predictors of prosocial behavior among Chinese adolescents in Hong Kong. *Frontiers in Pediatrics*, 3, 39. <https://doi.org/10.3389/fped.2015.00039>

- Leadbeater, B. J., Kuperminc, G. P., Blatt, S. J., & Hertzog, C. (1999). A multivariate model of gender differences in adolescents' internalizing and externalizing problems. *Developmental Psychology*, 35(5), 1268-1282. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0012-1649.35.5.1268>
- Lefkowitz, M. M., Eron, L. D., Walder, L. O., & Huesmann, L. R. (1977). *Growing up to be violent: A longitudinal study of the development of aggression*. Pergamon.
- Liu, M., & Guo, F. (2010). Parenting practices and their relevance to child behaviors in Canada and China. *Scandinavian Journal of Psychology*, 51(2), 109-114. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9450.2009.00795.x>
- Marcone, R., Borrone, A., & Caputo, A. (2018). Peer Interaction and social competence in childhood and early adolescence: the affects of parental behaviour, *Journal of Family Studies*, 27(2), 178-195. <https://doi.org/10.1080/13229400.2018.1526702>
- Martinsons, B., & Vilcina, S. (2017). Teachers' perceptions of sustainability of the social emotional learning program in Latvia: A focus group study. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, 19(2), 5-20. <https://doi.org/10.1515/jtes-2017-0011>
- Memmott-Elison, M. K., Holmgren, H. G., Padilla-Walker, L. M., & Hawkins, A. J. (2020). Associations between prosocial behavior, externalizing behaviors, and internalizing symptoms during adolescence: A meta-analysis. *Journal of Adolescence*, 80, 98-114. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2020.01.012>
- Mesurado, B., & Richaud, M. C. (2017). The relationship between parental variables, empathy and prosocial-flow with prosocial behavior toward strangers, friends, and family. *Journal of Happiness Studies*, 18(3), 843-860. <https://doi.org/10.1007/s10902-016-9748-7>
- Modesto-low, V., Danforth, J. S., Brooks, D. (2008). Clinical pediatrics ADHD : Does parenting style matter ? *Clinical Pediatrics*, 47(9), 865-872. <https://doi.org/10.1177/0009922808319963>
- Molina, M. F. (2015). Perceived parenting style and self-perception in children with attention deficit/hyperactivity disorder. *International Journal of Psychological Research*, 8(1), 61-74.
- Molina, M. F., & Musich, F. M. (2016). Perception of parenting style by children with ADHD and its relation with inattention, hyperactivity/impulsivity and externalizing symptoms. *Journal of Child and Family Studies*, 25(5), 1656-1671. <https://doi.org/10.1007/s10826-015-0316-2>
- Monastra, V. J., Monastra, D. M., & George, S. (2002). The effects of stimulant therapy, EEG biofeedback, and parenting style on the primary symptoms of attention-deficit/hyperactivity disorder. *Applied Psychophysiology and Biofeedback*, 27(4), 231-249. <https://doi.org/10.1023/A:1021018700609>
- Moore, B., & Eisenberg, N. (1984). The development of altruism. *Annuals in Child Development*, 1, 107-174.
- Μπελιβανάκη, Ε. (2017, Μάιος). Διερεύνηση της σχέσης της θεωρίας του Νου με τη γονεϊκή τυπολογία και την ενσυναίσθηση στη σχολική ηλικία. Ανακοίνωση στο 3ο Πανελλήνιο Επιστημονικό Συνέδριο «Ανθρωπιστικές Επιστήμες, Εκπαίδευση, Κοινωνία και Πολιτική Παιδεία», Ηράκλειο Κρήτης.
- Μπίμπου-Νάκου, Ι., Κιοσέογλου, Γ., & Στογιαννίδου, Α. (2001). Δυνατότητες και δυσκολίες παιδιών σχολικής ηλικίας στο οικογενειακό και σχολικό πλαίσιο. *Ψυχολογία*, 8(4), 506-525.
- Μπρούμου, Μ., Παππά, Β., & Ηλιοπούλου, Α. (2011). Πρόληψη χρήσης ουσιών : Ο ρόλος των σχολών γονέων. *Εγκέφαλος*, 48 (4), 159-169.
- Ni, H. C., & Gau, S. S. F. (2015). Co-occurrence of attention-deficit hyperactivity disorder symptoms with other psychopathology in young adults: Parenting style as a moderator. *Comprehensive Psychiatry*, 57, 85-96. <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2014.11.002>
- Oxford, M., Cavell, T. A., & Hughes, J. N. (2003). Callous/unemotional traits moderate the relation between ineffective parenting and child externalizing problems: A partial replication and extension. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 32(4), 577-585. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp3204_10
- Salmon, G., James, A., & Smith, D. M. (1998). Bullying in schools: self reported anxiety, depression, and self esteem in secondary school children. *British Medical Journal*, 317, 924-925. <https://doi.org/10.1136/bmj.317.7163.924>
- Shi, R., Qi, W. (Gabriel), Ding, Y., Liu, C., & Shen, W. (2020). Under what circumstances is helping an impulse? Emergency and prosocial traits affect intuitive prosocial behavior. *Personality and Individual Differences*, 159, 109828. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.109828>
- Steinberg, L., & Morris, A. S. (2001). Adolescent development. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 83-110. <https://doi.org/10.1891/194589501787383444>

- Stice, E., Ragan, J., & Randall, P. (2004). Prospective relations between social support and depression: Differential direction of effects for parent and peer support? *Journal of Abnormal Psychology, 113*, 155-159. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.113.1.155>
- Poirier, M., Déry, M., Temcheff, C. E., Toupin, J., Verlaan, P., & Lemelin, J. P. (2016). Longitudinal associations between conduct problems and depressive symptoms among girls and boys with early conduct problems. *European Child & Adolescent Psychiatry, 25*(7), 743-754. <https://doi.org/10.1007/s00787-015-0796-z>
- Reijntjes, A., Kamphuis, J. H., Prinzie, P., Boelen, P. A., Van der Schoot, M., & Telch, M. J. (2011). Prospective linkages between peer victimization and externalizing problems in children: A meta-analysis. *Aggressive Behavior, 37*(3), 215-222. <https://doi.org/10.1002/ab.20374>
- Rious, J. B., Cunningham, M., & Beale Spencer, M. (2019). Rethinking the notion of “hostility” in African American parenting styles. *Research in Human Development, 16*(1), 35-50. <https://doi.org/10.1080/15427609.2018.1541377>
- Robinson, C. C., Mandlco, B., Olsen, S. F., & Hart, C. H. (2001). The Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ). In B. F. Perlmutter, J. Touliatos, & G. W. Holden (Eds.), *Handbook of family measurement techniques: Vol. 3. Instruments & index* (pp. 319-321). Sage.
- Ruiz-Ortiz, R., Braza, P., Carreras, R., & Muñoz, J. M. (2017). Differential effects of mother’s and father’s parenting on prosocial and antisocial behavior: Child sex moderating. *Journal of Child and Family Studies, 26*(8), 2182-2190. <https://doi.org/10.1007/s10826-017-0726-4>
- Van Heel, M., Vu, B. T., Bosmans, G., Petry, K., Hoang, D. T., & Van Leeuwen, K. (2019). Parenting practices in Vietnam: An investigation of the psychometric properties of the PBS-S and PCS. *Child and Youth Care Forum, 48*(1), 111-125. <https://doi.org/10.1007/s10566-018-9469-7>
- Villodas, M. T., Litrownik, A. J., Thompson, R., Jones, D., Roesch, S. C., Hussey, J. M., Block, S., English, D. J., & Dubowitz, H. (2015). Developmental transitions in presentations of externalizing problems among boys and girls at risk for child maltreatment. *Development and Psychopathology, 27*(1), 205. <https://doi.org/10.1017/S0954579414000728>
- Wang, M., & Kenny, S. (2014). Longitudinal links between fathers’ and mothers’ harsh verbal discipline and adolescents’ conduct problems and depressive symptoms. *Child Development, 85*(3), 908-923. <https://doi.org/10.1111/cdev.12143>
- Webster-Stratton, C., & Hammond, M. (1997). Treating children with early-onset conduct problems: A comparison of child and parent training interventions. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 65*(1), 93.
- Webster-Stratton, C., Reid, M. J., & Hammond, M. (2001). Preventing conduct problems, promoting social competence: A parent and teacher training partnership in Head Start. *Journal of Clinical Child Psychology, 30*(3), 283-302. https://doi.org/10.1207/S15374424JCCP3003_2
- Weiss, B., Dodge, K. A., Bates, J. E., & Pettit, G. S. (1992). Some consequences of early harsh discipline: Child aggression and maladaptive social information processing study. *Child Development, 63*, 1321-1335.
- Williams, K. E., & Berthelsen, D. (2017). The development of prosocial behaviour in early childhood: contributions of early parenting and self-regulation. *International Journal of Early Childhood, 49*(1), 73-94. <https://doi.org/10.1007/s13158-017-0185-5>
- Williams, L. R., Degnan, K. A., Perez-Edgar, K. E., Henderson, H. A., Rubin, K. H., Pine, D. S., Steinberg, L., & Fox, N. A. (2009). Impact of behavioral inhibition and parenting style on internalizing and externalizing problems from early childhood through adolescence. *Journal of Abnormal Child Psychology, 37*(8), 1063-1075. <https://doi.org/10.1007/s10802-009-9331-3>
- Windle, M., Brener, N., Cuccaro, P., Dittus, P., Kanouse, D. E., Murray, N., Wallander, J., & Schuster, M. A. (2010). Parenting predictors of early-adolescents’ health behaviors: Simultaneous group comparisons across sex and ethnic groups. *Journal of Youth and Adolescence, 39*(6), 594-606. <https://doi.org/10.1007/s10964-009-9414-z>
- Woods, S., & Wolke, D. (2004). Direct and relational bullying among primary school children and academic achievement. *Journal of School Psychology, 42*(2), 135-155. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2003.12.002>
- Xie, S., & Li, H. (2017). ‘Tiger mom, panda dad’: a study of contemporary Chinese parenting profiles. *Early Child Development and Care, 189*(2), 284-300. <https://doi.org/10.1080/03004430.2017.1318870>

- Yaffe, Y. (2018). Convergent validity and reliability of the hebrew version of the Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ) in hebrew-speaking Israeli-Arab families. *Interpersona*, 12(2), 133-144. <https://doi.org/10.5964/ijpr.v12i2.303>
- Yagmurcu, B., & Sanson, A. (2009). Parenting and temperament as predictors of prosocial behaviour in Australian and turkish Australian children. *Australian Journal of Psychology*, 61(2), 77-88. <https://doi.org/10.1080/00049530802001338>
- Yahav, R. (2007). The relationship between children's and adolescents' perceptions of parenting style and internal and external symptoms. *Child: Care, Health and Development*, 33(4), 460-471. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2214.2006.00708.x>
- Yu, G., Li, S., & Zhao, F. (2020). Childhood maltreatment and prosocial behavior among Chinese adolescents: Roles of empathy and gratitude. *Child Abuse and Neglect*, 101, 104319. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.104319>
- Χαρβάτης, Α. (2006). Αυταρχική και επιτρεπτική διαπαιδαγώγηση των παιδιών από τους γονείς: Συμπεράσματα από τις έρευνες. *Επιστημονική Επετηρίδα Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*, 19, 173-196.
- Zahn-Waxler, C., Shirtcliff, E. A., & Marceau, K. (2008). Disorders of childhood and adolescence: Gender and psychopathology. *Annual Review of Clinical Psychology*, 4, 275-303. <https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.3.022806.091358>
- Zhang, Y., Yang, X., Liu, D., & Wang, Z. (2020). Chinese college students' parental attachment, peer attachment, and prosocial behaviors: The moderating role of respiratory sinus arrhythmia. *Biological Psychology*, 150, 107844. <https://doi.org/10.1016/j.biopsycho.2020.107844>
- Zimmerman, M. A., Ramirez-Valles, J., Zapert, K. M., & Maton, K. I. (2000). A longitudinal study of stress-buffering effects for urban African-American male adolescent problem behaviors and mental health. *Journal of Community Psychology*, 28, 17-33. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1520-6629\(200001\)28:1<17::AID-JCOP4>3.0.CO;2-I](https://doi.org/10.1002/(SICI)1520-6629(200001)28:1<17::AID-JCOP4>3.0.CO;2-I)

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ | RESEARCH PAPER

Parenting styles and social behavior of children and adolescents

Anastasia KRASANAKI¹, Aikaterini VASIOU², Spyridon TANTAROS³¹ School of Humanities, Hellenic Open University² Department of Primary Education, University of Western Macedonia³ Department of Psychology, University of Athens

---

KEYWORDS

Parenting styles,
internalized and externalized
problems,
prosocial behavior,
children,
adolescents

CORRESPONDENCE

Aikaterini Vasiou,
Department of Primary
Education, University of
Western Macedonia, Florina,
Greece
evasiou@uowm.gr

ABSTRACT

The aim of this study was to investigate the relationship between parenting styles and social behavior of children and adolescents. In particular, the relationship between parenting styles and the negative social behavior of children and adolescents, namely externalized and internalized problems, as well as their prosocial behavior, was studied. Furthermore, parenting styles and children's gender were examined as predictors of their social behavior. Participants were 1,205 parents of children and adolescents aged 6-18 from all over Greece. They completed the Parenting Styles and Dimensions Questionnaire and the Strengths and Difficulties Questionnaire; they also provided sociodemographic information. The results showed a positive correlation between authoritative parenting style and prosocial behavior, and a negative correlation between authoritarian, permissive and strict parenting style and prosocial behavior. In addition, there was a negative correlation between authoritative parenting style and externalized/internalized problems and a positive correlation between authoritarian, permissive and strict parenting style and externalized/internalized problems among children and adolescents. Significant gender differences were also found in prosocial behavior and externalized/internalized problems. Finally, parenting styles and children's gender emerged as predictors of children's social behavior. In general, the results supported the beneficial effects of authoritative parenting style while emphasizing the negative effects of adopting an authoritarian, permissive and strict parenting style.